

Önsöz

Kendini Yıkıcı Bencillik: Kendi Çocuklarını Yutmak

Bencilliğin kapitalizm için olmazsa olmaz olduğu varsayılır. Kapitalizmin eleştirmenleri ve savunucularının hemfikir olduğu bir şey varsa, o da budur. Eleştirmenler, kişisel zenginleşmenin kapitalistçe yüceltilmesinden yakınırlar. Genellikle parmak sallayan ahlaki terimlerle, her şeyden önce edinimci [acquisitive] bireyin ayrıcalıklı kılınmasından yakınırlar. Bu antikapitalistler, sıfır toplamı rekabet ve biriktirilmiş servetle meşgul bilinçli niyetleri kötü niyetli bulurlar. Buna karşılık gelecek şekilde, bu tür niyetlerden kaynaklanan eylemleri çevresel açıdan zararlı olmasa bile toplumsal açıdan aşındırıcı bularak kınarlar.

Kapitalizmin savunucuları, savundukları sistemin özel kişilerin parasal olarak yönlendirilen açgözlülüğü etrafında düzenlendiğini genellikle inkar etmezler. Bunun yerine, kapitalizmin kalbindeki bencillikle ilgili şikayetlere cevap olarak iki yönlü bir çürütme kullanma eğilimindedirler. Bu yıpranmış çürütmenin ilk ayağına göre, insanların ebedi doğaları gereği düzeltilemez derecede bencil olduklarını savunurlar. Bunu göz önünde bulundurarak, bireylerin gönüllü olarak kolektif iyiliği kendi iyilikleri(leri)nden daha önde tuttuğu bir siyasi yapıya dair kurulan hayaller tam da solcu hayallerdir, yani umutsuz ve gerçekçi olmayan ütöpik fantazilerdir. “İnsan doğasının” doğal bir parçası olduğu varsayılan şeyin bu değerlendirmesini göz önünde bulundurarak, re-

form veya devrim yoluyla özverili, kamu yararına çalışan bir “Yeni İnsan” yaratma girişimleri en iyi ihtimalle, etkisiz olmaya mahkumdur. En kötü ihtimalle bu girişimler, totalitarizmin, terörün ve Gulag’ın korkunç vahşetinde dibe vurur.

Ardından, bu çürütmenin ikinci ayağı olarak, kapitalizmin bu tür yandaşları ve savunucuları, insanlığın tedavi edilemez doğal bencilliğinin pişmanlık duyulup dizginlenmek yerine kucaklanması ve kutlanması gerektiğinde ısrar etmeye devam ederler. Bu doğrultudaki klasik liberal kapitalizm savunmaları sıklıkla Adam Smith’in *Milletlerin Zenginliği* kitabından bir cümleyi alıntılar: “Akşam yemeğimizi kasabın, biracının veya fırıncının iyilikseverliğinden değil, kendi çıkarlarına olan saygılarından bekleriz. Onların insanlığına değil, öz sevgilerine hitap ederiz ve onlara ihtiyaçlarımızdan değil, kendi avantajlarından bahsederek.”¹ Bu tür daha geleneksel savunmaların, özel ahlaksızlıkların kamusal erdemler olduğu nakaratını tekrarlayan Bernard Mandeville’in *The Fable of the Bees [Arıların Masalı]* adlı eserine de başvurması muhtemeldir.

Bunun yerine, bu pro-kapitalist bencilliğin ahlaksızlıktan erdeme dönüştürülmesinin tarihsel olarak daha az bilgilendirilmiş versiyonları, 1987 Oliver Stone filmi Wall Street’te Michael Douglas tarafından canlandırılan sinematik finansçı Gordon Gekko popüler kültür figürüne hitap edebilir. Bu filmdeki ünlü bir konuşmasında Gekko, “Daha iyi bir kelime bulamıyorum ama hırs iyidir” der. Kurgusal bir karakter olan Gekko’nun kapitalizmdeki hırs üzerine konuşması, 1987’de içeriden bilgi ticareti yapmaktan hüküm giymiş olan tümüyle gerçek borsacı Ivan Boesky’nin gerçek bir konuşmasına dayanmaktadır.

İster klasik liberal (Mandeville ve Smith gibi kişilere atıfta bulunarak) ister çağdaş neoliberal (Milton Friedman ve diğerlerine hiç değin-

---

¹ Adam Smith, *The Wealth of Nations*, kitap 1–3, editör Andrew Skinner (New York: Penguin, 1986), 119.

meden Boesky ve Gekko gibi kişilere atıfta bulunarak) olsun, bu argümantasyon çizgisi, bireylerin kendi çıkarlarını acımasızca takip etmelerinin daha büyük bir iyiliği baltalamadığını öne sürmektedir. Tam tersi: Bu takip etmenin, tüm ulusun refahını yükselttiği iddia edilen (teknolojik yenilik, tüketici fiyat rekabeti, aşağıya sızma etkileri, filantropi vb. sayesinde) hayırsever görünmez bir el tarafından yükseltilen, yükselen bir materyalist yaşam kalitesi dalgasına katkıda bulunduğu söylenmektedir. Dahası, hafif dokunuşlu bir *laissez faire* devleti tarafından akıllıca yasalaştırılan asgari sayıda düzenleyici ödül ve cezanın uygun kombinasyonu, insan açgözlülüğünün ve bencilliğinin güçlü, ortadan kaldırılamaz doğal güçleri toplum tarafından dizginlenebilir, toplumsal olarak ehlileştirilebilir ve evcilleştirilebilir, böylece barışçıl ekonomik ve politik çekişmenin (şiddetli antagonizmden ziyade) uygulanabilir ve kalıcı bir kolektif düzeni yaratılabilir.

Daima olmasa da sıklıkla soldan gelen antikapitalistler, genellikle prokapitalistlerin bencilliği dizginlemenin (özellikle para ve emtiaya yönelik kişisel çıkar, açgözlülük, edinimcilik vb.) faydalı kolektif etkileri hakkındaki iddialarına itiraz etmeye odaklanırlar. Ancak bu tür antikapitalistler, prokapitalistlerle paylaştıkları, kapitalizmin insan bencilliğine, ister daha iyiye (prokapitalist sağa göre) ister daha kötüye (antikapitalist sola göre) olsun, çanak tuttuğu varsayımına itiraz etmezler. Bu ki-taptaki temel amaçlarımdan biri, geçmişte ve günümüzde kapitalizmin eleştirmenleri ve savunucuları arasında yaygın olan bu varsayımı çürüt-mektir. İddia edeceğim gibi, sermayenin mantığı hem öznelere çok çeşitli özveriler talep eder hem de içinde bulunan herkesin (ne düşünür-lerse düşünsünler) en temel öz çıkarlarına aykırıdır.

Kabul etmek gerekir ki, kapitalizmin toplumsal olarak dizginlenen açgözlülüğünün, bencilliğinin ve benzerlerinin sözde yararlı etkilerine dair az önce bahsedilen standart solcu sorgulamanın kendi içinde yararları vardır. Ancak, bu sorgulamanın daha da ileri götürülmesi gerekir. Daha kesin olarak, kapitalizmin, altında yaşayan insanların ezici çoğun-

luğunun (bu çoğunluk Occupy Wall Street'te olduğu gibi “yüzde 99” olarak etiketlensin veya başka bir şekilde tanımlansın) maddi öz çıkarlarına ve ruhsal refahına hizmet etme ve bunları tatmin etme konusundaki çeşitli başarısızlıkları, yalnızca, muhtemelen sermayenin mantığını canlandırarak insan bencilliğini tatmin etmeye dair alta yatan sosyosistemik bir amacın (kendisi üretken bir neden olarak) kusurlu bir tercümesi veya gerçekleştirilmesi (üretilen etkiler düzeyinde) olarak alınmalıdır. Bunun yerine, bu başarısızlıklar, sermayenin temel mantığının, kapitalist sistemlerde üretken neden olarak, kendi başına bencillığe yönelik olmadığını gösterdiği şeklinde yorumlanmalıdır. Başka bir deyişle, kapitalizmin kitlelerinin kaygılarına, çıkarlarına, ihtiyaçlarına, isteklerine vb. karşı duyarsızlığı veya hatta düşmanlığı, halkının çoğunluğu arasında fiziksel ve zihinsel gelişmeyi teşvik etme yönünde hayal edilen kalıcı niyet açısından bir kaza, hata veya rastlantısal yanlış çeviri değildir. Bununla tam olarak neyi kastediyorum?

Kırk yılı aşkın süredir devam eden muzaffer neoliberal kapitalizm, bir dizi talihsizlik ve felaket üretti; bunların bazıları tartışmasız bir şekilde günümüzün sosyoekonomik ve jeopolitik statükosunun çok yönlü sefaletiyle sonuçlandı. Hem uluslararası hem de ülke bazındaki yakın tarihli aksilikler ve felaketlerin teranesini burada tekrarlamak çok uzun olur. Düşünce tarzımın mevcut öncülü için, boşuna neoliberalizmin acılarının kapsamlı bir listesini oluşturmaya çalışmam gerekmiyor. Ancak bu tür kapitalizme doğrudan atfedilebilecek belirli bir etki, akıl yürütmem için çok önemli: hem tek tek ulusların içinde hem de bir bütün olarak dünya çapında servet eşitsizliği uçurumlarının önemli ölçüde genişlediği tartışılmaz gerçeği.

Ekim 2020 tarihli Credit Suisse Küresel Servet Raporu'na göre, dünyanın en zengin %1'i toplam küresel servetin %43,4'üne sahipken, 10.000 dolardan az parasal veya diğer kaynaklara sahip olanlar, yani dünya nüfusunun %53,6'sı, toplam küresel servetin sadece %1,4'üne sahip. Dahası, dünyanın en zengin bireylerinin en üstteki %0,002'si top-

lam küresel servetin %6,2'sine sahip.² Başka bir deyişle, günümüzde insanlığın yaklaşık yarısı hiçbir şeye veya neredeyse hiçbir şeye sahip değilken, buna karşılık, insanlığın çok küçük bir kısmı dünyanın toplam varlıklarının neredeyse yarısını kontrol ediyor. Özetle, yarısının hiçbir şeyi yok ve bir avuç insanın yarısı var.

Günümüzün maddi eşitsizliğinin, bir asırdan fazla bir süre önce Soy-guncu Baronlar dönemiyle ilişkilendirilen servet uçurumlarını çoktan aştığı veya aşma sürecinde olduğunun apaçık bir gerçek olduğu konusunda hiçbir belirsizlik veya anlaşmazlık yok. Günümüz kapitalizmi, varlığı bile toplumsal adalet fikrine korkunç bir hakaret olacak ilk trilyonerlerini üretmenin eşliğinde. Saldırgan deregülasyon ve ilgili neoliberal politikalar sayesinde neredeyse yarım yüzyıl boyunca kontrolden çıktık-tan sonra, çokuluslu sermayenin çalkantılı akışları insanlığı, çeşitli siyasi çizgilere sahip gözlemcileri bugün ile Yaldızlı Çağ, *Belle Époque* ve Birinci Dünya Savaşı arifesi arasında uğursuz karşılaşmalar yapmaya yönelten sosyoekonomik ve jeopolitik bir ortamın kıyılarına bıraktı. Birkaç yorumcu, mevcut koşullarımızı daha da gerici, “neofeodal” olarak nitelendirecek kadar ileri gidiyor. Yirmi birinci yüzyıl kapitalizminin süratle ortaya çıkan benzeri görülmemiş aşırılıklarını kelimeler ve kavramlarla yeterince yakalamanın yollarını bulmak için hâlâ çırpınıyoruz.

Şok edecek kadar grotesk servet eşitsizliği ile önde gelen bir azınlık rantçının (toprak sahibi aristokrasinin eski gerçek dünyanın ev sahiplerinden Büyük Teknoloji'nin yeni çevrimiçi ev sahiplerine kadar) birleşiminin, çağdaş kapitalizmin neo-feodalizme dönüştüğünü, kapitalist üretim biçimini geride bıraktığımızı iddia etmeyi haklı çıkaracağından şüpheliyim. İster arazi parsellerinden ve beton binalardan, ister internet sayfalarından ve bulut depolama alanından çıkarılsın, kiralar, endüstri-

---

² Anthony Shorrocks, James Davies, and Rodrigo Lluberas, *Global Wealth Report 2020*, Credit Suisse Research Institute, October 2020, <https://inequality.org/facts/global-inequality/>.

yel (finansal veya sanal olmaktan ziyade) kapitalist faaliyet içinde sömürülen metalaştırılmış emek gücünün ödenmemiş çalışma zamanından üretilen artık değerin yalnızca bir kısmıdır. Endüstriyel kapitalistler, bu sahip olunmuş artık değeri yalnızca kendilerine kâr ve internet ağalarına kira ödemek için değil, aynı zamanda geleneksel *terra firma*, mal mülk sahiplerine kira, finansörlere faiz ve hükümetlere vergi ödemek için kullanırlar. Karl Marx'ın kendisi, politik iktisada yönelik tarihsel-materyalist eleştirisi boyunca, çeşitli rantçı türlerinin varlığının sürdüğünü zaten kaydetmiş ve özellikle kapitalist üretim biçimi içinde tekellerin (ister Standard Oil ister Google kisvesi altında olsun) yükselişini öngörmüştür. Gerçekten de ve bu kitabın büyük bölümünde göstereceğim gibi, Marx'ın kapitalizme ilişkin ekonomik analizleri inanılmaz derecede güncelliğini korumaktadır, belki de hiç bir zaman olmadığı kadar. Bunun nedeni, yirmi birinci yüzyılda Marx'ın on dokuzuncu yüzyılının Dickensçi tarz açgözlü kapitalizmine kolektif olarak geri kaymamızdır.

Bazı yorumcuların neofeodalizm kavramına başvurmaları anlaşılabilir. Bu başvuru, günümüz kapitalizmindeki devam eden nihai eğilimlerin benzersiz korkunçluğunu teoride kaydetmek için haklı bir girişim olarak cömertçe yorumlanabilir. Alain Badiou da aynı korkunçluğa yanıt olarak, Marx'ın “bugüne kadarki tarihini”³ (yani, eşitsiz sınıf temelli toplumların, kapitalist toplumsal tarihin mevcut anına kadar ve bu an da dahil olmak üzere tarihini) bütünüyle “Neolitik çağ”ın⁴ aşırı derecede uzatılmış bir

---

³ Karl Marx and Friedrich Engels, *The Communist Manifesto*, çeviri Samuel Moore, *Karl Marx: Selected Writings* içinde, editör David McLellan (Oxford: Oxford University Press, 1977), 222.

⁴ Alain Badiou, *Je vous sais si nombreux . . .* (Paris: Fayard, 2017), 12–13, 15–17, 35, 49, 55; Alain Badiou, *Petrograd, Shanghai: Les deux révolutions du XXe siècle* (Paris: La Fabrique éditions, 2018), 18–1–9, 31–33; Alain Badiou, “Les quatre principes du marxisme,” Alain Badiou, Étienne Balibar, Jacques Bidet, Michael Löwy, and Lucien Sève, *Avec Marx, philosophie et politique* içinde, editörler Alexis Cukier ve Isabelle Garo (Paris: La Dispute, 2019), 35–37; Alain Badiou, “Néolithique, capitalisme et communisme,” *Les possibles matins de la politique: Interventions* içinde, 2016–2020 (Paris: Fayard, 2021), 13–21.

versiyonu olarak yeniden düzenlemeye mecbur hissediyor. Bizi çevreleyen tekno-bilimsel başarılarla rağmen –veya belki de kısmen onlar yüzünden-, yaklaşık beş bin yıldır olduğu gibi, hâlâ yapısal olarak içrek maddi eşitsizliğe dayanan toplumların vahşi barbarlığı içinde sıkışmış durumdayız. Binlerce yıllık tarihi “ilerlemenin“, sınıflar arasındaki servet uçurumlarının daralmak yerine genişlediği yirmi birinci yüzyılda, yani insan ırkının çok küçük bir kısmının dünyanın zenginliklerinin ve kaynaklarının büyük kısmını kontrol ettiği bir zamanda gerçekleştiği üzücü gerçeğini, yetersiz de olsa, aktarmaya başlamak için en güçlü dil gereklidir.

Baş döndürücü sayısız zarar, günümüzün şaşırtıcı servet eşitsizliklerine kadar izlenebilir ve izlenmelidir, bunlar da kapitalizmin her zaman ki işlerinin sonucudur. Bu zararları burada kataloglamaya çalışmayacağım. Birçok kişi bunları benden daha iyi sıraladı.

Ancak küresel kapitalizm içindeki günümüzün maddi eşitsizlikleri hakkında her şeyden önce bir hakikat, önceki iddialarımla bağlantılı olarak vurgulanmayı hak ediyor: İnsanlığın yüzde 90'ından fazlasını çok az veya sıfır maddi zenginlik veya sosyopolitik güçle baş başa bırakan, insanların büyük çoğunluğunu sefil bir yoksulluğa ve sessiz bir acizliğe mahkûm eden bir sistem, *Homo sapiens* türünün üyelerinin çıkarlarıyla uyum sağlamada veya bencilliğini tatmin etmede gerçekten oldukça kötüdür. Bu hakikatle bağlantılı olarak, kapitalizmin savunucularının, tercih ettikleri sosyoekonomik düzenin, sadece ayrıcalıklı bir elit için değil, altında yaşayan genel nüfusa maddi olarak fayda sağlamak için tasarlandığı konusunda yorulmadan nasıl ısrar ettiklerini asla unutmamalıyız.

Ancak yakın ve yakın olmayan ekonomik tarihin bu sermayeyi meşrulaştırıcı ısrarla ilgili hükmü mahkum edicidir. Kendi tebaasının büyük çoğunluğunun rahatını ve gelişmesini teşvik etmede başarısız olan kapitalizm kendi başarı kriterlerini karşılamada defalarca başarısız olmuştur.⁵ Ve bu tekrarlanan başarısızlıklar, altta yatan samimi bir başarı

---

⁵ Paul A. Baran ve Paul M. Sweezy, *Monopoly Capital: An Essay on the American Economic and Social Order* (New York: Monthly Review Press, 1966), 285, 289.

niyetinin sapkın yanlış ateşlemelerinden başka bir şey olamaz şeklinde göz ardı edilemeyecek kadar sık ve ısrarcıdırlar. Bunun yerine, günlük yaşamın Freudcu psikopatolojisine uygun biçimde beceriksiz eylemler (yani “parapraksisler”) olarak okunmalıdırlar.

Bir kişi sürekli olarak iddia ettiği amaçlara, sonuçlara veya hedeflere aykırı davranıyorsa, o zaman harekete geçirenin muhtemelen bu ikna edici olmayan şekilde iddia edilen *telo*i olmadığını takdir etmek için bir psikanalist olmak bile gerekmez. Aynı şeyin tüm toplumlar için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu durumda, kapitalist toplumlar bu tür sonuçlar elde etmekte başarılı olmayı amaçladıklarını beyan etmelerine rağmen tekrar tekrar kitlesel ölçekte fiziksel ve psikolojik gelişme sağlamada başarısız oluyorsa, o zaman bu toplumların gerçekten böyle (sadece) ilan edilmiş bir amaç etrafında örgütlenip örgütlenmedikleri konusunda en azından oldukça şüpheli olunmamalı mıdır? Kişi, kapitalizmin “Sıfıra yakın bir Gini katsayısına ulaşmayı amaçlıyorum ama bire yakın bir Gini katsayısına ulaşıyorum” şeklinde kişileştirilmiş protestolarını ne kadar ikna edici bulmalıdır? Özellikle bu kadar yüzyıl sonra, bu tür savunmacı, kendini haklı çıkaran protestolara, nasıl ifade edilirse edilsin, ikna olmak aptallık olur. “Bence çok fazla protesto ediyorsun” buradaki tek uygun cevaptır (klişe olan “eylemler kelimelerden daha yüksek sesle konuşur” dışında).

Kabul ediyorum, bu kitabın başlığı olan Sonsuz Hırs, kapitalizmin farklılığının insanların bencilliğini kısıtlamak veya onunla mücadele etmek yerine onu yönlendirmeyi içerdiği tezine açıkça bağlı olduğumu ima ediyor gibi görünüyor. “Sonsuz hırs” ifadesi, hırsın en yüksek gücüne yükseltilmesini çağrıştırmaz mıydı? Bencilliğin sonsuzlaştırılması, onu şiddette azami ölçüde yükseltmez veya boyutlarında arttırmaz mıydı? Bu başlığa ve bencilliğin kapitalizm için elzem olduğuna dair hemfikir olduğumu göstermediğine dair vereceğim açıklama, kapitalist üretim biçiminin insanların kendilerine odaklanma kaygısına aykırı olduğu başka bir anlamı gün yüzüne çıkarıyor. Bu anlam, kapitalizmin ço-

ğunluğa zarar veren etkilerine dayanan argümanlarımdan daha incelikli ve daha az belirgindir.

Daha sonra ayrıntılı olarak inceleyeceğim gibi, Marx tekil insanları ekonomik kategorilerin (tanımlayıcı özellikleri olan sınıf kimlikleri gibi) “taşıyıcıları” veya “kişileştirmeleri” olarak nitelendirir. Zaman zaman bu, Marx’ın kapitalist üretim biçimine ve onun tarihsel kökenine ilişkin araştırmalarının kesinlikle metodolojik bir özelliği gibi görünür. Yalnızca metodolojik bir koşul olarak, bireylerin ekonomik kategorilerin taşıyıcıları/kişileştirmeleri olduğunu söylemek, bireylerin her zaman bu tür kategorilerden daha fazlası olduğunu, politik iktisadın tarihsel-materyalist eleştirisinin teorik parametreleri içinde izin verileden daha zengin niteliklere ve yönlere sahip olduğunu da örtük olarak kabul etmektir.

Marx’ın insanların ekonomik kategorilere indirgenemezliği hakkındaki koşulu, onun tarihsel materyalizminin herkesi bütünüyle ekonomik tarihin çelikten yasalarının pasif nesnelereinden başka bir şey olmayan bir şey haline indirgeyen kaba bir determinizm olduğu yönündeki yaygın suçlamayı çürüten sayısız delilden sadece biridir. Ancak Marx’tan sonraki son yüz yılı aşkın Marksizm’in ortaya koyduğu gibi, Marx’ın indirgeyici, determinist “ekonomik özcülüğü” hakkındaki Marksist olmayan veya anti-Marksist şikayetlerin bu türden çürütülmesinin bedeli yüksektir. Sözde Marksistlere ve solcu post-Marksistlere, “ekonomizm”e (yani ekonomik indirgemecilik ve determinizme) karşı çıkma adına, ekonominin herhangi bir ayrıcalığını ortadan kaldırmak için Marksizmi revize etmek amacıyla Marx’ın bazı uyarılarına ve nitelendirmelerine asılmalarına kapıyı açar. Nihayet, Batılı Marksist ve post-Marksist revizyonistlerin anti-ekonomizm adına klasik tarihsel materyalizmi etkisizleştirmeleri ve terk etmeleriyle ilgili teorik ve pratik sorunları tasvir ederek bu kitabı sonlandıracağım.

İndirgemelerin ve belirlemelerin sadece teoride değil aynı zamanda pratikte de gerçekleştiği kabul edilmelidir. Yani, toplumsalın kendi başı-

na varlığı, toplumsalın potansiyel olarak yanlış indirgeyici olduğu dü-
şüncemize ek olarak, gerçekten indirgeyici olabilir. Dahası, Marx'ın
kendi çalışmasıyla önemli ölçüde beslenen türden bir tarihsel bilinç
perspektifinden, toplumlar içinde işleyen gerçek indirgeyicilik derecele-
rinin, bu toplumlar içinde ve arasında ve toplumsal tarihin geniş alanı
boyunca değiştiğini kabul etmek gerekirdi – Marx'ın anıldığı şekliyle ka-
pitalizm, özünde, güneşin altındaki herkesin ve her şeyin özellikle yo-
ğun ve kapsamlı ekonomik (üst)belirlenimlerini içerir.

Marx'ın kapitalizm içindeki “yabancılaşma” ve ilgili olgular hakkın-
daki sayısız ifadesi, en azından kapitalist üretim biçimi için, insanların
gerçekten de (neredeyse) tamamen, bu sistemin kendine özgü üretim
araçları ve ilişkileriyle birlikte bu belirli sosyoekonomik sistem tarafın-
dan kendilerine atanan rollerin taşıyıcıları/kişileştirmeleri olmaya in-
dirgendiğini gösterir. Bu, yalnızca, hem yabancılaşmış (nesnel yabancı-
laşma) ve hem de yabancılaşmış hissetme eğiliminde olan (öznel yabancı-
laşma) kapitalizmin mülksüzleştirilmiş ve sömürülenleri için değil,
yabancılaşmış hissetmeseler bile gerçekte etkili bir şekilde yabancılaş-
mış olan (kapitalistler, çoğunlukla bilinçdışı veya izole edilmiş iradeleri-
ne aykırı olarak, ekonominin ve ona eşlik eden toplumsal kümelenme-
lerin bireyler aşırı güçleri ve faktörleri tarafından yönetilirler) kapitaliz-
min mülksüzleştirilenleri ve sömürenleri için de geçerlidir. Kapitalizmin,
insanlar da dahil olmak üzere tüm varlıkları ekonomik ilişkilerin ve iş-
lemlerin bileşenlerinden başka bir şeye indirgememe yönündeki içsel ve
nesnel olarak gerçek eğilimleri nedeniyle, Marx'ın taşıma/kişileştirme
hakkındaki iddiası yalnızca metodolojik veya epistemolojik bir açıdan
yorumlanmamalıdır.

Bunun yerine, Marx'ın bu iddiası kapitalist üretim biçimi altındaki
yaşamın toplumsal ontolojisinin bir parçası olarak yorumlanmalıdır.
Kapitalizmin özneleri için, kapitalist maskeleri sadece maskeler değildir
ve onların çıkarılamaz çehreleri haline gelmiştir. Bu kitap boyunca sa-
vunacağım gibi, psikanaliz, bu tür yüz nakillerinin kapitalizme tabi tu-

tulanların kritik bir kitlesini ele geçirmeyi neden ve nasıl başardığını teorileştirmede Marksizme vazgeçilmez bir yardım sunar.

Bencilliğin değişmez, ortadan kaldırılamaz bir insan doğasına özgü olduğu kabul edirse bile, onun tezahür ettiği ve işlediği biçimler çeşitli sosyo-tarihsel bağlamlar tarafından değiştirilir. Kapitalist üretim biçimi içinde, bencilliğin toplumsal olarak baskın biçimi, kapitalistlere özgü açgözlülüktür. Reklam, markalaşma, planlı eskitme vb. tarafından uyandırılan ve teşvik edilen tüketici tamahı, kapitalistlerin doymak bilmez artık değer arayışını yansıtan ve ona hizmet eden ikincil bir etkidir. Kapitalistlere özgü açgözlülük, Marx'ın P-M-P' (para-meta-daha fazla para) olarak açıkladığı temel mantığa göre yapılandırılmış bir bencilliktir. Daha büyük bir kesinlikle ifade edildiğinde, bu mantık şu diziye ifade eder: yatırım için sermaye → sabit sermaye olarak yatırılmış sermaye (arazi, binalar, makineler, araçlar, malzemeler, vb.) + değişken sermaye (ücret veya maaşla satın alınan insan emek gücü) → yatırılan sermayenin ilk harcamasına eşit para + bu harcamanın üzerindeki ek para olarak artık değer (bu fazlalık, satın alınan ve sömürülen insan emek gücü olarak değişken sermayeden kaynaklanır ve kapitalistler için kâr, finansör için faiz, ev sahibi ve diğer rantiyeler için kira ve devlet için vergi olarak bölünür).

İnsan bencilliği doğal olabilir, ancak kapitalist hırs kesinlikle değildir. P-M-P'nin motive edici yapısal dinamiği, para ve emtianın tarihsel icatlarını (özellikle, artık değerin tek kaynağı olarak metalaştırılmış emek gücü dahil) ve toplumsal olarak oluşturulmuş üretim, dağıtım, değişim ve tüketim alanlarını (bu altyapısal alanlar ayrıca kültürel, etik, yasal, ahlaki, felsefi, politik ve dini çerçeveler dahil olmak üzere bir dizi üstyapısal kurum ve inançlara da dayanarak) varsayar. Aslında, P-M-P' olarak kapitalizmin hırsı, doğrudan kapitalistlerin libidinal ekonomilerine ve dolaylı olarak tüketicilerin libidinal ekonomilerine aşılanmış bir politik-iktisadi aygıttır. Bu aşılanma yoluyla, sermayenin özneleri sermayenin kişisel olmayan, yüzşüz mantığını çok fazla taşıyamaz veya kişileştirmez, daha çok onu somutlaştırır ve yaşarlar.

Dahası, özellikle P-M-P' olarak kapitalist hırs şeklinde bencillik, bu bencilliğin parasal aracılığı yoluyla matematikselleştirilmesi sayesinde “sonsuzdur” (Sonsuz Hırs başlığında olduğu gibi). Standart amaçlı bir telos, “son” kelimesinin her iki anlamında da bir sona sahiptir, yani bir kez ulaşıldığında bir durma noktası olan bir amaç veya hedef (günelik hırs kavramı, insan ajanlarının niyetleri ve eylemlerinin geleneksel bir teleolojik anlayışına göre bir sonu olacağı ölçüde bunun sonlu hırs olduğunu varsayar). Ancak, bu bakış açısından “daha fazla para” (P'), ek miktarda para birikiminin, tam olarak nicel olarak, sonlu bir sonu olmadığı ölçüde standart dışı bir telos olacaktır.

Bir sayı doğrusunda sayıların sayılması durmaksızın devam edebildiği gibi, artık değer birikimi için de bir durma noktası, aşılmaz bir sınır veya nihai bir zirve yoktur. Kişi her zaman daha fazla paraya sahip olabilir. Ve, sermayenin mantığına göre, hiçbir kapitalistin asla yeterli parası olmaz. P'nin sonu olmayan sonu, kapitalisti basitçe P-M-P' dizisinin başına geri gönderir ve onu hareketi tekrar (ve tekrar tekrar...) yapmaya zorlar. Para asla durmaz. Ve bu, kapitalizm altındaki herkesi sürekli olarak bitkin bırakır.

P-M-P' başlangıcı, ortası ve sonu olan sonlu bir doğrusal teleoloji değil, sonsuzca tekrar eden bir döngüdür. Sürekli hareket eden bir atlıkarcıdır. Psikanalitik dürtü teorisindeki “tekrarlama kompulsiyonu” (Wiederholungszwang) kavramının herhangi bir sosyopolitik uygulaması varsa, o da budur. Gerçekten de, P-M-P' kapitalistlerin ve kapitalizmin bir bütün olarak tamamen içsel değil, büyük ölçüde dışsal unsurlara dayanan dürtüsüdür (Trieb). Bu, yalnızca Marx'ın politik iktisat eleştirisinin görüşüne anakronik bir psikanalitik yorumuna göre değil, aynı zamanda daha sonra görüleceği gibi, tam anlamıyla Marx'a göre de böyledir.

Kapitalist hırsın varsayılan “sonu”nun sonsuzluğu, hiçbir kapitalistin hırsını tatmin edemeyeceği anlamına gelir, çünkü tatmin belirli bir istirahat durumuna ulaşmayı, doyunluğun sakin dinginliğine ulaşmayı gerektirir. Benzer şekilde, kapitalistin hırsı tarafından çağrılan kapitalistin tüketicileri de, pazarlamanın tam tersine verdiği sahte vaatlere

rağmen, sermayenin körüklediği açgözlülüklerinin susuzluğunu tamamen ve kalıcı bir şekilde giderecek kadar bir veya daha fazla metaya ulaşamazlar. Tamamen ve nihai olarak tatmin olmuş bir kapitalist, P-M-P' hamster tekerleğinden iner ve böylece kapitalist olmaktan çıkar. Buna bağlı olarak, gürültülü pazaryerinden dingin bir memnuniyete çekilen tamamen ve nihai olarak tatmin olmuş bir müşteri, müşteri olmaktan çıkar (ki bu da açıkça sermaye için artık değerın daha fazla bırakmasına müdahale eder). Kapitalizm, ister asla yeterli artık değere sahip olmayan kapitalistin, ister buna karşılık asla yeterli emtiyaya sahip olmayan tüketicinin olsun, yalnızca devam eden tatminsizliklerle beslenir. Tatmin, bu tuhaf sosyoekonomik sistemin yeniden üretilmesi ve sürdürülmesiyle çelişir. Kapitalizm, sakinleştirici bir doluluk yerine, rahatsız edici eksikliği yeniden üreterek kendini yeniden üretebilir. Bizim huzursuzluğumuzdan parazit gibi beslenir.

Tatmin, doyum, memnuniyet ve benzeri durumların, böylece tatmin edilen bireyler için birinci şahıs öz çıkarlarının fiziksel veya zihinsel olarak tatminini kaydettikleri tartışılabilir. Bu tür durumların, diğer kam kaygılardan ve davranıştan kaynaklansalar bile, kaçınılmaz olarak en azından geniş anlamda yorumlanan bir bencillik marjını içerdikleri savunulabilir –sadece kişinin kendi çıkarlarını tatmin etmesi, kişinin kendi diğerine yönlendiren etik ilkelere ve ahlaki değerlere göre yaşamasını motive etmesi olarak. Pro-kapitalistler, tatmin ve bencilliği oldukça açık bir şekilde birbirine bağlama eğilimindedir ve kapitalizmin, kendilikle ilgili uyarılma ve varlık konforunun bir karışımı olarak tasarlanan birinci şahıs bireysel mutluluğunun maksimumunu sağladığı için doğal ve aşılabilir olduğunu iddia ederler (bu iddia, diğer hususların yanı sıra, açıkça görülen ampirik ekonomik delillerin acımasız ışığında yanlış görünse de).

Yine de kapitalizm bencillikle ilgili değildir. Temel itici gücü, artık değere yönelik söndürülemez susuzluk (yani, sermayenin temel mantığı olarak P-M-P'), tuhaf bir bencil olmayan açgözlülüktür. Bu motive

edici yapısal dinamik, başsız ve anonim bir protez dürtü, kapitalizme tabi olanlara yerleştirilen kişisel olmayan bir şablondur. Dahası, bu *Gier als-Trieb* [dürtü olarak hırs], bu psikolojiden arındırılmış ama toplumsal olarak nicelleştirilmiş ve dolayısıyla sonsuzlaştırılmış açgözlülük, yükünü taşımak ve emirlerini yerine getirmek zorunda olanlarda tatmin yerine tatminsizlik, memnuniyet yerine hoşnutsuzluk üretir.

Kapitalizmin özneleri, kendi hazları ve refahları için çıkarlarını bencilce gözetmek yerine, kendilerini sermayenin soğuk hesaplamalarının buz gibi insanlık dışılığına, öznel olmayan kayıtsızlığına tekrar tekrar teslim etmeye zorlanırlar. Sermayenin egemenliği altında yaşayan herkes, sayısız şekilde, piyasanın tanrılaştırılmış görünmez elinin gizemli, öngörülemeyen otoritesine boyun eğerek veya boyun eğdirilir. Bu el gerçekten de kuklaları olarak bizi yönetir. Sadece o, düzenlediği gösterilerden zevk alır, onun oyuncakları olarak biz değil. Bunun yerine, kaçınılmaz olarak onun pervasız, anarşik oyunlarının zararlı sonuçlarına katlanmak zorunda kalırız.

Dahası, kapitalizmin karakteristik sonsuz hırsı, karşıtların korkunç, her ikisinin de birbirinden kötü olduğu birliğidir. Dini benzeri feragatleri, sefiş aşırılıklarla birleştirmeyi başarır. Feragat eden tarafta, kapitalistler kârlarını sürekli olarak yeniden yatırmalı ve kapitalistler arasındaki rekabetin kırbaçlarının yönlendirdiği yere hareket etmelidir. Tüketiciler, sürekli olarak daha fazla emtia edinmelerine rağmen veya aslında bu yüzden, geleceklerini kredi ve borç yoluyla ipotek altına almalı ve kalıcı, kemirgen bir boşluk hissine katlanmalıdır.

Aşırı tarafta, kapitalistler gösterişli yaşam tarzlarında debelenir ve ayrıca kendi özel tüketim kapasitelerinin çok ötesinde, skandal derecede büyük miktarlarda artık değer biriktirirler. Tüketiciler malları tüketip hizmetleri yutarak, sanki yarın yokmuş gibi gerçek bir enkaz okyanusu ve çöp dağları bırakırlar. Gerçekten de, kirliliğin şu anda çok sayıda çevresel felakete ve hatta tam bir ekolojik çöküşe yol açma tehdidini göz önünde bulundurduğumuzda, yarın olmayabilir.

Daha kötüsü, kapitalizmin içindeki herkes için (kapitalistler, tüketiciler, emekçiler, rantiyeler, vb.), dindeki benzeyen feragatlerle ödenen sefahat düşkünlüğü aşırılıkları, kaçınılmaz ve derin bir şekilde tatmin edici olmaktan çıkıyor. Mary Trump'ın amcası ve ailesi hakkındaki 2020 tarihli kitabının adı olan *Too Much and Never Enough* [*Çok Fazla ve Asla Yeterli Değil*], tüm kapitalistler ve onlara eşlik eden rantiyeler için (ve kapitalizmdeki diğer herkes ve kapitalizmin sistemik bir bütün olarak tamamı için) eşit derecede geçerlidir. Elde edilen her bir P' veya M', er ya da geç bir hayal kırıklığı yaratarak P' (ve sonra P'')ye ve tekrar tekrar, tatmin edici bir kapanış olmaksızın veya M'' (ve M''' . . .) beklentisine dönüşür. Sermayenin tüm özneleri için, tatminlerin (ister sermaye ister meta birikimi olarak) artması kendi başına fedakarlıkların tükenmesine yol açar (çeşitli ejderhaların boşuna kovalanması⁶, nesnel ve öznel yabancılaşımlar, aktörlerin amaçları ve çıkarlarıyla çelişen etkiler, insanların geçim kaynaklarını ve hatta hayatlarını tehdit eden sonuçlar vb.).

Sonsuz Hırs boyunca rehberlik eden gündemim, kapitalizmin neden ve nasıl, hitap ettiği kişilerden sürekli olarak temin ettiği istekleri zorunlu olarak yerine getirmedeğini ve bu temin etme süreciyle kendini sürdürdüğünü aydınlatan bir psikanalitik Marksizm geliştirmektir. Bu zorunluluk yalnızca kapitalizmin belirgin ampirik sonuçlarından değil aynı zamanda onun altta yatan gizli özünden de kaynaklanır. Ek olarak, günümüz kapitalizminin en zengin yüzde 1'inin en ayrıcalıklı üst ondalık kısımları bile sadakatle hizmet ettikleri görünmez el tarafından ele geçirilmekten, manipüle edilmekten ve kaşınılmamış (ve kaşınılamaz) kaşınıtlarla bırakılmaktan kurtulamaz.

Birkaç yüzyıldır, siyasi yelpazenin hem sağ hem de sol taraflarındakiler, kapitalizmi bencillikle (narsisizm, tatmin, memnuniyet vb. içeren)

---

⁶ İngilizce argoda "*chasing the dragon*" deyimini "uyuşturucu kullanmak, esrar, eroin çekmek" anlamına kullanılır. Kitap boyunca Johnston bu deyimini "ulaşılmaz fantastik bir hayalin peşinde koşmak" karşılığı kullanıyor. Bu nedenle kelime anlamıyla çevirmek tercih edildi. (ç.n.)

ve sosyalizm/komünizmi özveriyle (diğerkamlık, feragat, fedakarlık vb. içeren) ısrarla ilişkilendirdiler. Önceki bölümde, kapitalizm-bencillik ilişkisine karşı olan davamın özlü bir ön izlemesini sundum. Bu davayı aşağıda ayrıntılı olarak ele alacağım.

İlgili olarak –bu, hem sosyalizm/komünizmin özveriyle olan ilişki- siyle hem kapitalizm ve bencillik arasındaki ilişkiyle paralel olarak müca- dele etmektir– sermayenin ve mantığının saltanatına rasyonel kolektif planlama ve radikal yeniden dağıtım önlemleri yoluyla son vermek, çoğu insanın kendi hayatta kalma ve refahı konusundaki endişeleriyle, son de- rece eşitsiz sosyoekonomik statükodan ve ona yol açan şiddet dolu, sınıf ayrımcılığına dayalı tarihten daha uyumlu olmaz mıydı? İnsanlığın önemli çoğunluğunun mahkûm olduğu sefil yoksullaşmanın sayısız acısı- nı hafifletmek, şaşırtıcı servet eşitsizliği ve seçkinlerin küçük azınlığıyla mevcut düzenden, “en fazla kişi için en fazla iyilik”e geçiş için daha elve- rişli olmaz mıydı? Kâr odaklı ekolojik kıyameti önlemek için çabalamak, sıkı sıkıya bağlı bir şirketler ve aşırı zenginler kliğinin, kendileri de dahil olmak üzere, tüm dünyayı, gelecek mali çeyrekte daha yüksek kazançlar peşinde olmaktan başka hiç bir şey için bağınaz bir şekilde koşmalarında uçurumdan aşağı sürüklemesine izin vermekten, hem bireylerin hem de tüm insan ırkının aydınlanmış öz çıkarlarıyla daha uyumlu olmaz mıydı?

İnsanlar kaçınılmaz olarak bencil olmak, kendi çıkarları ve refahla- rıyla meşgul olmak zorundaysa, o zaman tek bir gerçek seçenek vardır: komünizm veya insanlık dışılık. Özellikle günümüzde kapitalizmin öte- sine geçmek, ahlakçıların koltuklarının rahatlığında hayal edilen, özve- rili şehitlerden oluşan dev bir komün ideal ütopyik fantazisine sosyalist bir geçişle ilgili değildir. Böyle bir geçiş, ne kadar uzak veya muhtemel olmasa da, eğer gerçekleşirse, tüm kişisel çıkarların en başat ve temel olanı kaba hayatta kalma, *Homo sapiens* türünün *conatus*'u hakkında olacaktır. Eski bir anti-komünist sloganın tersine çevrilmesini ifade ede- cektir: Ölü olmaksızın kızıl olmak daha iyidir!

Albuquerque, Ocak 2022